

<p><i>Πηγή:</i></p> <p><i>A. Γκότοβος: Ρατσισμός. Κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής. ΥΠΕΠΘ/ΓΓΛΕ, Αθήνα 1996.</i></p>	<p><i>Εργασία στην οποία έγιναν οι μεταφορές:</i></p> <p><i>Γ. Νικολάου: Πολυπολιτισμική εκπαίδευση στο Ελληνικό Σχολείο. Παιδαγωγική και διδακτική προσέγγιση της δράσης των εκπαιδευτικών με στόχο την ομαλή ένταξη των Μαθητών με Πολιτισμικές Ιδιαιτερότητες. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1999.</i></p>
<p>Σελίδα 9</p> <p>Η κατηγοριακή αντίληψη είναι σύμφυτη με την ανάγκη του ανθρώπινου νου - ως συστήματος αντίληψης και σκέψης - για αναγωγή του πολύπλοκου σε απλό, του γνωστικά δυσπρόσιτου σε γνωστικά προσιτό, του δυσνόητου σε ευκολονόητο⁴.</p> <p>⁴ Κατά τον Luhmann (1975: 204 κ.ε.) η αρχή της μείωσης της πολυπλοκότητας αποτελεί γενική αρχή στη λειτουργία όλων των συστημάτων, βιολογικών και κοινωνικών.</p>	<p>Σελίδα 70</p> <p>Η κατηγοριακή αντίληψη είναι σύμφυτη με την ανάγκη του ανθρώπινου νου - ως συστήματος αντίληψης και σκέψης - για αναγωγή του πολύπλοκου σε απλό, του γνωστικά δυσπρόσιτου σε γνωστικά προσιτό, του δυσνόητου σε ευκολονόητο¹⁰⁹.</p> <p>¹⁰⁹ Κατά τον Luhmann (1975: 204 κ.ε.) η αρχή της μείωσης της πολυπλοκότητας αποτελεί γενική αρχή στη λειτουργία όλων των συστημάτων, βιολογικών και κοινωνικών.</p>
<p>Σελίδα 16</p> <p>Στερεοτυπική σκέψη ονομάζεται στην κοινωνική ψυχολογία εκείνη η σκέψη, η οποία με αφετηρία την ταξινόμηση ενός ατόμου σε μια κοινωνική κατηγορία (π.χ. λευκός, Έλληνας, Βόρειος, Ασιάτης, νέος, γέρος, δάσκαλος, πολιτικός κτλ.), οδηγείται σε ατεκμηρίωτες γενικεύσεις ως προς τις ιδιότητες που υποτίθεται ότι έχει κάθε άτομο που ανήκει σε μια ή περισσότερες από τις παραπάνω κατηγορίες.</p>	<p>Σελίδα 70 κ.ε.</p> <p>Μέσα από αυτή τη διαδικασία οδηγούμαστε στη στερεοτυπική σκέψη, που στην κοινωνική ψυχολογία, ονομάζεται η σκέψη η οποία με αφετηρία την κατηγοριακή ταξινόμηση ενός ατόμου σε μια κοινωνική κατηγορία, οδηγείται σε ατεκμηρίωτες γενικεύσεις ως προς τις ιδιότητες που υποτίθεται ότι έχει κάθε άτομο που ανήκει σε μια ή περισσότερες από τις παραπάνω κατηγορίες.</p>
<p>Σελίδα 19</p> <p>Ίσως, όμως, το πιο ενδιαφέρον στοιχείο του στερεοτύπου - αυτό που θα μας απασχολήσει περισσότερο από δω και μπρος - είναι η αξιολογική του διάσταση. [...] Οι ιεραρχίες αυτές ενδέχεται να αφορούν μία μόνο ιδιότητα (π.χ. "καθαριότητα") ή και ένα σύνολο από αρετές. Συνεπώς τα στερεότυπα μπορεί να είναι μονοδιάστατα ή πολυδιάστατα, το ίδιο και οι ιεραρχίες που σχηματίζονται με βάση τα στερεότυπα. Οι ιεραρχίες που σχηματίζονται στο νου των φορέων πολυδιάστατων στερεοτύπων</p>	<p>Σελίδα 71</p> <p>Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η αξιολογική διάσταση του στερεοτύπου, όταν δηλαδή δημιουργούνται ιεραρχικές κατατάξεις των άλλων με βάση τα στερεότυπα. Οι ιεραρχίες αυτές μπορούν να αφορούν μία ή περισσότερες ιδιότητες ή αρετές, έχουμε τότε μονοδιάστατα ή πολυδιάστατα στερεότυπα, το ίδιο και οι ιεραρχίες που σχηματίζονται με βάση αυτά. Έχουμε συνήθως ολικές ιεραρχίες. Δηλαδή συνολικές αξιολογήσεις των ιδιοτήτων των εμπλεκόμενων ατόμων ή ομάδων, που επιτρέπουν τελικά την κατάταξη των κατηγοριών σε ανώτερες</p>

<p>είναι συνήθως ολικές ιεραρχίες, δηλαδή συνολικές αξιολογήσεις των ιδιοτήτων των εμπλεκόμενων ατόμων ή ομάδων. Τέτοιες ιεραρχίες επιτρέπουν την κατάταξη των κατηγοριών σε ανώτερες και κατώτερες, και νομιμοποιούν ιδεολογίες και πρακτικές που βρίσκονται πολύ κοντά στα όρια του ρατσισμού.</p>	<p>και κατώτερες και νομιμοποιούν ιδεολογίες και πρακτικές που βρίσκονται πολύ κοντά στα όρια του ρατσισμού.</p>
<p>Σελίδα 22</p> <p>Αν το στερεότυπο παραπέμπει στην εικόνα που έχω για τον "άλλον" ως μέλους μιας συγκεκριμένης κοινωνικής κατηγορίας, και ειδικότερα στην αξιολογική της διάσταση, η λέξη <i>προκατάληψη</i> περιγράφει μια στάση του υποκειμένου απέναντι στον ατομικό ή συλλογικό "άλλον", κάτι που τον προδιαθέτει ευνοϊκά ή δυσμενώς απέναντι του.</p>	<p>Σελίδα 71</p> <p>Αν το στερεότυπο παραπέμπει στην εικόνα που έχουμε για τον "άλλον" ως μέλους μιας συγκεκριμένης κοινωνικής κατηγορίας, η <i>προκατάληψη</i> περιγράφει μια στάση του υποκειμένου απέναντι στον ατομικό ή συλλογικό "άλλον", κάτι που τον προδιαθέτει ευνοϊκά ή δυσμενώς απέναντί του.</p>
<p>Σελίδα 29</p> <p>Με την προκατάληψη έχουμε ένα είδος αρνητικής ή θετικής συναισθηματικής εμπλοκής του υποκειμένου, ενώ το στερεότυπο έχει περισσότερο το χαρακτήρα "απεικόνισης" του άλλου από τη σκοπιά του υποκειμένου.</p>	<p>Σελίδα 71</p> <p>Με την προκατάληψη έχουμε ένα είδος αρνητικής ή θετικής συναισθηματικής εμπλοκής του υποκειμένου, ενώ το στερεότυπο έχει περισσότερο το χαρακτήρα "απεικόνισης" του άλλου από τη σκοπιά του υποκειμένου.</p>
<p>Σελίδα 29</p> <p>Ο όρος διάκριση (discrimination) παραπέμπει στην άδικη μεταχείριση ενός ατόμου, για το λόγο ότι αυτό ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, για την οποία υπάρχει από τη σκοπιά του φορέα της διάκρισης αρνητικό στερεότυπο και αρνητική προκατάληψη.</p>	<p>Σελίδα 71</p> <p>Ο όρος διάκριση (discrimination) παραπέμπει στην άδικη μεταχείριση ενός ατόμου, για το λόγο ότι αυτό ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, για την οποία υπάρχει από τη σκοπιά του φορέα της διάκρισης αρνητικό στερεότυπο και αρνητική προκατάληψη.</p>
<p>Σελίδα 31</p> <p>Η σχέση ανάμεσα στην προκατάληψη και τη διάκριση είναι σχέση θεωρίας-πράξης, με την έννοια ότι η προκατάληψη αφορά ετοιμότητα για δράση (στάση), ενώ η διάκριση είναι συμπεριφορά, δράση. Κατά τους Simpson και Yinger²⁸ η κοινωνική διάκριση δεν είναι τίποτε άλλο τελικά παρά η υλοποίηση μιας προκατάληψης που υπάρχει απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα. Εάν το στερεότυπο είναι κατηγοριακή αντίληψη του "άλλου" και η προκατάληψη κατηγοριακή στάση απέναντι στον "άλλο", η κοινωνική διάκριση είναι η κατηγοριακή μεταχείριση του "άλλου".</p>	<p>Σελίδα 71</p> <p>Η σχέση ανάμεσα στην προκατάληψη και τη διάκριση είναι σχέση θεωρίας-πράξης, με την έννοια ότι η προκατάληψη αφορά ετοιμότητα για δράση (στάση), ενώ η διάκριση είναι συμπεριφορά, δράση. Κατά τους Simpson και Yinger¹¹¹ η κοινωνική διάκριση δεν είναι τίποτε άλλο τελικά παρά η υλοποίηση μιας προκατάληψης που υπάρχει απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα. Εάν το στερεότυπο είναι κατηγοριακή αντίληψη του "άλλου" και η προκατάληψη κατηγοριακή στάση απέναντι στον "άλλο", η κοινωνική διάκριση είναι η κατηγοριακή μεταχείριση του "άλλου". Το γεγονός</p>

<p>Το γεγονός ότι κατά κανόνα η διάκριση αποτελεί υλοποίηση προκαταλήψεων δεν σημαίνει ότι κάθε μορφή και περίπτωση κοινωνικής διάκρισης προϋποθέτει προκατάληψη.</p> <p>28 Simpson και Yinger 1965.</p>	<p>βέβαια ότι κατά κανόνα η διάκριση αποτελούν υλοποίηση προκαταλήψεων δε σημαίνει ότι κάθε μορφή και περίπτωση κοινωνικής διάκρισης προϋποθέτει προκατάληψη.</p> <p>111 Simpson και Yinger, 1965.</p>
<p>Σελίδα 32</p> <p>Οι κοινωνικές διακρίσεις - και στο εξής γίνεται λόγος μόνο για την αρνητική διάκριση - θεωρητικά μπορούν να εμφανιστούν σε μια κοινωνία με μια ή και περισσότερες από τις εξής μορφές:</p> <p>(α) θεσμικά προσδιορισμένη διάκριση (β) υπαρκτή αλλά θεσμικά μη - προσδιορισμένη διάκριση (γ) εξωθεσμική (άτυπη, καθημερινή) διάκριση</p>	<p>Σελίδα 72</p> <p>Οι κοινωνικές διακρίσεις θεωρητικά μπορούν να εμφανιστούν σε μια κοινωνία με μια ή και περισσότερες από τις εξής μορφές¹¹²:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Θεσμικά προσδιορισμένη διάκριση 2. Υπαρκτή, αλλά μη θεσμικά προσδιορισμένη διάκριση 3. εξωθεσμική (άτυπη, καθημερινή) διάκριση <p>112 Ζ. Παπαδημητρίου, ό. π.</p>
<p>Σελίδα 33 κ.ε.</p> <p>Από τη μέχρι τώρα συζήτηση φάνηκε ότι η κοινωνική διάκριση (ρατσισμός) είναι μια περίπτωση διαφοροποίησης της συμπεριφοράς, απέναντι σε κάποιο άτομο που ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία και ότι δεν συνιστά κοινωνική διάκριση κάθε διαφοροποίηση της συμπεριφοράς απέναντι στον "άλλο", με κριτήριο την κοινωνική του ταυτότητα. Η βασική προϋπόθεση για να αποκτήσει η διαφοροποίηση της συμπεριφοράς μας απέναντι σε κάποιον την έννοια της κοινωνικής διάκρισης είναι το θεσμικά ή ηθικά θεμελιωμένο δικαίωμα του ατόμου αυτού να είναι αποδέκτης μιας συγκεκριμένης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από το αν ανήκει ή όχι στην κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκει και εξ αιτίας της οποίας υφίσταται τη διάκριση. Σε τελευταία ανάλυση ρατσισμός είναι η ακύρωση της προσδοκίας του "άλλου" για ίση μεταχείριση με βάση ένα ενιαίο κριτήριο, είτε αυτό είναι θεσμοθετημένο, είτε λογίζεται από το ευρύτερο περιβάλλον ως ηθικό - χωρίς να είναι θεσμοθετημένο.</p>	<p>Σελίδα 72</p> <p>Προσπαθώντας να ανακεφαλαιώσουμε, θα λέγαμε ότι η κοινωνική διάκριση (ρατσισμός) είναι μια περίπτωση διαφοροποίησης της συμπεριφοράς, απέναντι σε κάποιο άτομο που ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία και ότι δεν συνιστά κοινωνική διάκριση κάθε διαφοροποίηση της συμπεριφοράς απέναντι στον "άλλο", με κριτήριο την κοινωνική του ταυτότητα. Η βασική προϋπόθεση για να αποκτήσει η διαφοροποίηση της συμπεριφοράς μας απέναντι σε κάποιον την έννοια της κοινωνικής διάκρισης είναι το θεσμικά ή ηθικά θεμελιωμένο δικαίωμα του ατόμου αυτού να είναι αποδέκτης μιας συγκεκριμένης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από το αν ανήκει ή όχι στην κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκει και εξ αιτίας της οποίας υφίσταται τη διάκριση. Σε τελευταία ανάλυση ρατσισμός είναι η ακύρωση της προσδοκίας του "άλλου" για ίση μεταχείριση με βάση ένα ενιαίο κριτήριο, είτε αυτό είναι θεσμοθετημένο, είτε λογίζεται από το ευρύτερο περιβάλλον ως ηθικό - χωρίς να είναι θεσμοθετημένο¹¹³.</p> <p>113 Α. Γκότοβος, ό.π. σ.σ. 33-34</p>